

Umumî haritacılık:

On senelik Cümhuriyet devrindeki Türk haritacılığına kısa bir bakış

Yazan : Miralay
Abdurrahman

Mübeccel Türk Cümhuriyetinin; her ilim ve fen şubesinde yarattığı sıhrılı feyizler, haritacılığımızda dahi semereli yenilikler ve kıymetli bilgiler doğurmuş ve bu mesai dairesinde müessesemizi bazı avrupa müesseseleriyle boy ölçüşebilecek bir hale getirmiştir.

İlk defa; 1909 tarihinde resmen İstanbulda tesis edilen Harita dairesi, her yeni işte olduğu gibi bir çok müşkilâtla karşılaşmış idi. Maatteessüf bu müşkilât; iktihamı mucip bir çok emek ve zamanın heder olmasını mucip, Cümhuriyet idaresinin tesisine kadar haritacılığımızın inkişafına mani olmuştur.

Cümhuriyet feyzinin doğumile beraber; memleketimizde haritacılık işleri de itilâya, peyderpey yar ve ağyare gösterilebilecek haritacılık eserleri vücade gelmeğe başlamıştır.

Harita dairesinin U. Müdürlüğe inkılâbı; buna muktazi muazzam binalar inşası, İstanbul hükûmetince ihmal edilmiş olan arzî ve havaî fotoğrametrinin kabulü, lâzımgelen en son sistem alât ve edevatın mübayaası, taş baskısı yerine yeni ihtirallardan bulunan Foto - çinko ve Foto - mekanik usullerine müracaat edilmesi, İstanbul, İzmir, Eskişehir, Balıkesir ve Anka-

rada heyet rasadatı vasıtasile Gırneviçe nazaran tulü coğrafiler tayini ve dolayısile avrupa ahengi ilmisine girilmeğe hazırlanılması, bazı yerlerde pusla inhirafı miktarının bulunması, memleketimizin 1/200,000 mıkyaşlı haritasının baştanbaşa itmamı, harita inkişaflarının yeni mesleklere göre tebdili, 1/800,000 mıkyaşlı kroğrafya haritamızın enfes denecek bir şekilde vücuda getirilmesine başlanması, berayı tetkik ve tahsil Avrupaya zabitan ve talebe gönderilerek terakkiyatı fen-niyein memleketimize teşmili... Ve ilah... Gibi her biri ayrı ayrı şayanı dikkat yükseklikler, hep Cümhuriyetin şaşaalı eserlerindendir.

Yukarıda birer ikişer kelime ile arzedilen hususattan tercihan harita alım faaliyetini burada hülâsatan zikr eylemek isteriz. Şöyleki:

Cümhuriyetin ilk senesi olan 1923 te:

1/200,000 Mıkyasında (13) pafta nirengi ve (4) pafta topoğrafya işleri başarılmıştır ki, bunlar (104,000) kilometre terbiinde nirengi ve (32.000) Km² harita ahzına tekabül eder,

1/25,000 Mıkyasına gelince, İzmir civarında (12) pafta muntazam nirengi yapılmış ve ayrıca Ankara ve civarının aynı mıkyaşta topoğrafyası alınmıştır.

1924 te :

1/200,000 Mıkyasında (8) paftanın nirengisi, eskiden nirengilenmiş paftalardan (9) danesinin topoğrafyası yapılmıştır.

Bunlardan başka yine 1/25,000 mıkyasında İzmir civarına ait (9) paftanın nirengisi yapıldığı gibi (5) paftanın topoğrafyası ve Trakyanın gayri askerî mıntakasının protokol haritaları meydana getirilmiştir.

1925 te :

Bu senenin mesaisi emsaline nazaran şayanı dikkat derecede feyizli olmuştur.

A) Ankarada İnvar cihazile dılı esas ölçülmüş ve bu dılı şehir kadastro haritasına esas tutulmuştur.

B) Seri nirengi usulile 1/200,000 mikyasında (13) ve İzmir civarında 1/25,000 mikyaslı (9) baftanın nirengileri yapılmıştır.

C) (184,000) Km². olmak üzere 1/200,000 lik (23) pafta ve İzmir civarında (750) Km². 1/25,000 lik (6) pafta vücuda getirilmiştir.

D) Bundan başka 1/5,000 mikyasında (10) pafta çiftlik haritasının hem nirengisi ve hem topoğrafyası yapılmıştır.

E) Taktire şayan sayılan bu işlere ilâveten 1/500 ve 1/2,000 mikyaslarında Ankara şehir ve civarı haritalarının ahzına başlanmış ve ayrıca bir de (Türk - Yunan) protokol haritası meydana getirilmiştir.

1926 da :

1/25,000 mikyasında olmak üzere İzmir civarında (19) Gemlik ve Yalova mıntakalarında (9) ki ceman (28) paftanın muntazam nirengileri yapılmış ve 1/200,000 mikyasında (16) ve 1/25,000 mikyasında (17) paftanın topoğrafyası ahz olunmuştur.

Bu işlerden maada; (Rus - Türk), (Suriye - Türk), (Irak - Türk) hudutları için üç heyeti fenniyemiz, ecnebi mütehassıslar ile teşriki mesai ederek lâzımgelen protokol haritalarını yapmışlardır.

1926 senesi; fotoğrametrinin kabulü dolayisile Türk haritacılığında bir ehemmiyeti mahsusayı haizdir. Fotoğrametri usulile harita ahzı keyfiyeti tekarrür edince evelemirde tak-

riben (24,000) lira kıymetinde “ Stereootoğraf „ denilen ve karadan çekilen fotoğraf klişelerini haritaya tahvil eden yani kıymetlendiren alet mübayaa edildiği gibi yine bu işlerde müstamel ve (12,000) lira kıymetindeki “ Redressement „ aleti ve bazı mühim cihazlar dahi tedarik edilmiştir.

1927 de :

İzmir civarında Çığlı istasyonu kurbinde (9536, 311) M. uzunluğunda olmak üzere İnvar cihazile eski dılı esas yeniden ölçülmüş ve bu mesai gölgede 44 derecei hararete icra edilmiştir.

Bu seneden itibaren 1. derece nirengi mesaisine dahi başlanılmıştır. İzmirden itibaren şimale doğru olmak üzere Çanakkale istikametinde bu ameliyat şayanı memnuniyet surette başarıldığı gibi, aynizamanda yine İzmir civarında (31) paf-tadan mürekkep bir saha dahi nirengilenmiştir.

Topoğrafya mesaisine gelince; 1 / 200, 000 mikyash (12) paftalık bir sahanın haritası alınmış, tahvil suretile de şark vilâyetlerinden (3) paftanın topoğrafik mesaisi hitama erdirilmiştir. Bunlardan başka yine İzmir civarında 1/25,000 mikyash (13) ve Çiflikte 1/5,000 mikyash (25) paftanın muntazam haritaları alınmıştır.

Bütün bu işlere zamimeten 1/500 ve 1/2,000 mikyaslarile Ankara şehir ve civarının kadastro haritalarının alımına devam olunmuştur.

Fotoğrametri şubesinin takviyesi için (45,000) liraya “Yüngers„ sisteminde bir mesaha tayyaresi, arzî ve havaî fotoğraf klişelerini kıymetlendiren “ Wild „ mamulâtı “ Otoğraf „ cihazı ve bir takım resim almağa mahsus el kamaraları satın alınmıştır. Bunların da esmanı (40,000) lirayı bulmuştur.

1928 de :

Bu sene iptidasında; Harita umum müdürlüğü, terakkıyatı askeriye'nin ve bilhassa topçu ihtiyacatının icap ettirdiği (inkişaf = projection) mesailini öğrenmek için Nirengi şubesi müdürünü Avrupaya gönderip Jeodezi mesaii fenniyesini ve aynı zamanda muhtelif ecnebi müesseselerinde kullanılan 1. derece nirengi usul ve aletlerini tetkik ettirmek suretile bu işlere ne dereceye kadar ehemmiyet verdiğini göstermiştir.

Arazi işlerinde dahi büyük bir faaliyet görülmüştür. Geyveden itibaren Çanakkaleye ve Çanakkaleden itibaren İzmir doğru olmak üzere 1. derece şebekeleri ihzar olunduğu gibi (11) adedi İzmir ve (17) adedi Çanakkale civarlarında 1/25,000 mikyaslı ceman (28) paftalık nirengi tesis edilmiş, bunların rasat ve hesapları yapılmıştır.

Aynı mikyasla Eskişehirde (1,5), Osmaniye civarında 1/5,000 mikyasile (7,5) paftalık muntazam haritalar yapılmıştır.

Kadastro şubesi de, Ankara şehri ve civarındaki 1/500 ve 1/2,000 mikyaslı harita faaliyetlerine devam etmiştir.

Fotoğrametrinin ilk tatbikatına geçilmek üzere Ankara civarında Kayaş mntakası intihap edilerek resimleri çekilmiştir.

Bu sene içinde Umum müdürlüğe ilhak edilen Deniz şubesi dahi Kütahya, Diyarıbekir, Konya, Kayseri ve Ankarada mık-natisî inhiraf miktatlarını tayin ve tesbit eylemiştir.

1929 da :

Bu senenin ilk mühim işlerinden birisi de, Nirengi şubesi müdürü tarafından, heyet rasadatı vasıtasile Eskişehir dilhesasinin haddi şarkisinde ve İzmir hükûmet saat kulesinde usulü muntazama ile tulü coğrafi tayinidir. Gırneviçe nazaran yapılan

bu mühim ve nazik mesaha, kıymeti mahsusayı haiz olup, hesabat saniye küsuratının yüzdelerine kadar sahih neticeler vermiştir.

Nirengi mesaisi :

- 1/200,000 mikyaslı seri nirengi 3 pafta
 1/25,000 " İzmir civarı 5 "
 1/25,000 " Çanakkale civarı 7 pafta
 1/25,000 " İzmit " 11 "
 1/25,000 " Eskişehir " 8 "
 1/25,000 " Ankara " 15 "
 1 / 5,000 " Yalova millet çiftliği 3 pafta

Topoğrafya mesaisi :

- 1/200,000 mikyaslı istikşaf haritası 3 pafta
 1/25,000 " Gemlik, Bayramiç, Ezine, İzmir, şark ve garp mıntakaları 25 pafta

Kadaastro mesaisi :

- 1/500 mikyaslı Ankara şehri planına devam
 1/2,000 " Ankara şehri ve civarı haritasına devam

Fotoğrametri mesaisi :

- 1/25,000 Çandarlı civarında nirengi ve resim alma 17 pafta
 Bunlardan başka, (Surye - Türk) ve (İran - Türk) hudutlarında protokol haritaları meydana getirilmiştir.

Deniz şubesi mesaisi :

- İzmit ve civarında iskandil haritaları yapmış ve Mersin limanının planını da tanzim etmiştir.

1930 da :

Nirengi mesaisi :

- Erzurum - Sarıkamış arasında mevzii olarak bir I. derece nirengi istikşafı yapılmıştır. Edremit civarında da II. derece

şebekesi tesis edilmiş ve bunların hem rasadatı ve hem müvazeneleri bitirilmiştir. Bunlardan başka yine nirengi mesaisi meyanında :

1/25,000	mıkyaslı Edremit civarı	6	pafta
1/25,000	„ İzmit „	9	„
1/25,000	„ Erzurum „	2	„
1/5,000	„ Eskişehir „	12	„
1/2,000	„ Ankara şehri civarı	7	„
	Yekûn	33	„ ki

ceman (33) paftalık iş vücuda getirilmiştir.

Topoğrafya mesaisi :

1/25,000	mıkyaslı İzmir, Gemlik, Çanakkale ve Eskişehir civarı	17	pafta
----------	---	----	-------

Kadastro mesaisi :

1/500	mıkyaslı Yalova planı
1/2,000	„ İzmit müstahkem mevki planı

Fotoğrametri mesaisi :

1/25,000	mıkyaslı Ayvalık civarı fotoğraf alımı	12	pafta
----------	--	----	-------

Deniz şubesi mesaisi :

İzmir, İmroz civarlarında iskandil haritaları yapılmış ve Dicle, Hapur nehirleri üzerinde Talveg hattı tayin edilmiştir.

1931 de :

Eskişehir dilhasasının kontrol mesahası yapılmıştır.

Nirengi mesaisi :

1/25,000	mıkyaslı Edremit civarı	12	pafta
1/25,000	„ Eskişehir „	1	„
1/25,000	„ Gemlik „	7	„
1/25,000	„ Erzurum „	3	„

Bunlardan başka yine aynı mikyasda olarak Meteris çiftliği ve Alem dağı top sahalarının nirengileri yapılmıştır.

Topoğrafya mesaisi :

1/25,000 mikyaslı İzmir	civarı	12	Pafta
1/25,000	„ Çanakkale	4	„
1/25,000	„ Erzurum	2	„
1/25,000	„ Gemlik mıntakası	5	„
1/25,000	„ Eskişehir	1	„
1/25,000	„ Ankara civarında Bağlum	1	„
1/25,000	„ Fotoğrafmetri paftalarının revizyonu	13	„

Kadastro mesaisi :

1/500 mikyaslı Bostancı poligonu, Dil iskelesi, Hersek, Topçular mıntakası.

1/2,000 mikyaslı Gölcük planı.

Fotoğrafmetri mesaisi :

1/25,000 mikyaslı İzmir civarı fotoğraf alımı 8 pafta

Deniz şubesi mesaisi :

İzmir civarında iskandil haritaları.

1932 de :

Nirengi mesaisi :

İstanbulda Maltepe civarında bir dilhesas intihap ve mesaha edilmiştir. Ayrıca Maltepe civarında 1. derece nirengi işlerine başlanılmış ve ilk defa olarak rasadat, nirengi işaretlelerle değil, o noktaların şakulleri üzerinde bulundurulmuş ışıklarla yapılmıştır. Bu usul ile (5) noktanın rasatları temin edilmiştir. Bu işlerden maada :

1/25,000 mıkyaşlı Diyarbekir; Konya, Niğde, Havzada 4 pafta
1/25,000 „ Ediremit civarında 6 „
yapılmıştır.

Topoğrafya mesaisi :

1/25,000 mıkyaşlı Erzurum, Biga, İzmit, Bozburun Çiflik ve
Ayvalıkta 21 pafta
1/25,000 „ Bergama ve Ayvalık mıntaka-
larına ait revizyon 9 „

Fotoğrametri mesaisi :

1/25,000 mıkyaşlı Söke, Bayındır, İznik gölü ve
Bursa şimali fotoğraf alma 12 „
1/25,000 „ Tire havalisi kıymetlendirme 9 „

Kadaastro mesaisi :

1/500 mıkyaşlı Süadiye ve civari nirengi ve poli-
gon işleri
1/2,000 „ Malatya şehri plan haritası.

Deniz şubesi mesaisi :

İzmirde Yenikaleden Pelikan fenerine kadar eski iskandil-
ler tetkik edilmiş ve pelikan fenerinden Sivrice tepesine kadar
uzanan mıntakada ve Uzunada ile Tuzla arasında yeniden is-
kandiller yapılmıştır.

Umum müdürlük bu senenin bütçesile her dürlü teferrua-
tile beraber Wilt müessesesinden bir Fototeodolit celp etmiştir.

1933 de :

Nirengi mesaisi :

Balıkesir civarında bir dilhasas mesaha edilmiştir. Bu dilin
bir ucunda yapılan heyet rasadatı ve radyo istimali suretile,

mahallin Gırniviçe nazaran, tul ve arzı coğrafisi ve bir noktaya nazaran semti tayin olunduğu gibi buna istinaden (8) noktadan ibaret I. derece şebekesi tesis edilmiştir.

Keza, bu I. derece şebekeye merbut olmak üzere dört misli adede balığ olan II. derece nokatı da vücûde getirilerek rasatları yapılmıştır.

Bunlardan başka yine Balıkesir civarile Bandırma arasında olmak üzere :

1/25,000 mikyaslı 45 pafta

1/25,000 „ Isparta, ve ayrıca Sivas, Diyar-
bekir, Adana garnizon harita-
larının 4 „

nirengileri derdesti ikmaldir.

Topoğrafya mesaisi :

1/25,000 mikyaslı Diyarbekir, Niğde, Havza, Dere-
köy garnizonları 4 „

1/25,000 mikyaslı İzmit civarı 3 „

1/25,000 „ Edremit, Biga, Havran, Bergama
civarı 15 „

1/25,000 „ Kayaş, Çiflik paftalarile Dikmen, Ankara
Bağlum paftalarının revizyonları tamam-
lanmak üzeredir.

Fotoğrametri mesaisi :

1/25,000 mikyaslı Bursa - Mudanya - Karacabey
arası (havaî) 12 pafta

1/25,000 mikyaslı Bursa civarı (arzî) 6 „

fotoğraf alma işlerle çalışılmaktadır.

Kadastro mesaisi :

İzmir havalisine müteallik kadastro haritaları vücude ge-
tirilmektedir. Bundan başka :

1/2,000 mıkyaşlı İzmitte 2 pafta yapılmış ve yine
1/2,000 „ Çankaya ve civarında 2 pafta yapılmakta
bulunmuştur. Bu son haritanın bazı kısımları 1/500 mıkyaşı
ile alınmaktadır.

Deniz şubesi mesaisi :

Uzunada, Mordoğan, Hekim adası civarlarında iskandil
haritaları yapılmıştır. Bundan başka Büyük harp yadigârı
vapur enkazı ve leşlerinin mevkillerini müşir yeniden bir ha-
rita dahi tanzim olunmuştur.

Yazılarımıza hatime çekerken, 1933 senesi mesaisi meya-
nında Umum Müdürlüğümüzün iki büyük eserinden dahi bah-
setmek isteriz: Bunlardan birisi Haritacılar mecmuası, diğeri de
1/800,000 mıkyaşlı Kroğrafya haritasıdır.

Haritacılar mecmuası her üç ayda bir çıkarılacaktır.

Memleketimizin Kroğrafya haritasına gelince, kartografya
şubemiz, yukarılarda tafsil kılınan muazzam mesaiyi kıymetlen-
dirmekle beraber 1/200,000 mıkyaşlı haritadan küçültmek su-
retile 1/800,000 mıkyaşlı haritanın üç paftasını (İstanbul, İzmir,
Ankara) tersim ve tabını da yüzümüzü güldürecek bir şekilde
ikmâl etmiş olup dördüncü (Konya) paftasını da bitirmek
üzere dir. Böylece 933 senesi nihayetine kadar bu haritanın
yarısı tersim ve tabedilmiş olacaktır.
